

חג הסוכות
תשפ"ג

גיליון מס' 17

ענת ופקין

כתב עת לשימור ותיעוד ההווי והנגינה היהודית האותנטית

— ניגוני "ביקאוסקא"

— ניגוני "פיניע חזן"
באיאן לשמחת תורה

— יעצט זאלסטו וויינען -

אנא תענ"א לר' יענקל תלמוד
לרגל היא"צ של ר' יענקל תלמוד

— ניגון לשנת הקהל חב"ד

— ניגון הנענועים "סאטמאר"
לרבי בעריש ווישעווער הי"ד

מכתב רב ערך מאת החוקר הגדול
הרה"ח ר' דוד מאיר רוס שליט"א

מיוחד
ל'עתיקין'

"למנצח על נגינת לדוד - אגורה באהלך" היצירה
של ר' זיידל רובנר מושרת בשלימותה על ידי
הבעל מנגן ר' יחיאל שטיינמעץ הי"ו מלאנדאן.

המתנה המושלמת

הספר שיוביל אתכם הישר
להיכל הנגינה על טהרת הקודש

לרכישה מקוונת לחצו כאן

להורדת לולאה של כל הניגונים
המובאים בגיליון זה **לחץ כאן**

כאן

תוכלו להוריד את כל גליונות
ה"עתיקין" שיצאו עד כה בס"ד

להערות והצעות שלחו מייל
atikin.negina@gmail.com

עתיקין

הגיליון יו"ל ע"י מכון "עתיקין"

רחוב נהר הירדן 7,
בית שמש, ארץ ישראל.

טלפון: 055-6762069

מייל המערכת: atikin.negina@gmail.com

עורך ראשי: הרב בנימין נויפלד
עורך משנה / תוכן: הרב מרדכי שלמה ברים

חברי המערכת:

הרב שמואל קליינמאן, הרב אליהו כץ, הרב יצחק
קרימילובסקי, הרב חיים ישראל טסלר, הרב אלימלך
צוויבל, הרב אליעזר מאיר חמניצקי, הרב דוד ברים,
הרב חיים קעניג

עיצוב לוגו, גריד ועימוד: כ. אלטמן
chevy800@gmail.com

לפירסום והפצה: a5806334@gmail.com

להצטרפות לרשימת המנויים לקבלת הגיליון

לחץ כאן

או שלח מייל:

atikin.negina@gmail.com

להסרה מרשימת התפוצה לחץ כאן

לשמיעת הניגונים בקו "עתיקין"

בארץ ישראל: 076-5980343

בארה"ב: 518-924-0396

ובמערכת "אש החסידות" 033-04-4444

יום בשורה לחסידים ואנשי מעשה חובבי הפארציטישע נגינה

של רבי בעריש, חלקם ידועים וחלקם אינם ידועים.

לדוגמא נביא בפנים (02-00), ניגון אחד, ניגון מאוד מפורסם, שר' יוסי צירף לאלבום הזה "צוה ישועות יעקב", הניגון המפורסם המושר ומוכר בפי כל, ואת זה שמע ר' יוסי מאחד מצאצאיו של רבי בעריש הי"ד שסבו השני היה במקהלתו וממנו שמע מכלי ראשון שניגון חיברו רבי בעריש הי"ד, גם מזכיר את המילים באידיש שהיו מושרים עם הניגון בעבר, היו מרבי בעריש.

ואם חשקה נפשכם לידע יותר על הניגון הזה ועל שאר הניגונים היקרים הנכספים והנחמדים, אשר בכלי המפואר

הזה, כי כבר אתמחי גברא ואתמחי קמיע ונודע הוא בשער בת רבים. - אנו ממליצים בחום "לויפט'ס און קויפט'ס" רוצו וקנו את האלבום רב הערך ויקר המציאות הזה. - כי שמענו מר' יוסי, שהאלבום הזה עלה לו בדמים מרובים תרתי משמע, הלוואי שאוכל לכסות את ההוצאות, אומר הוא, ראוי שנכיר לו טובה על כך.

גרין, אשר בשם "שבת מיט זידי בעריש" יכונה, מכיוון שניגונים אלו שמע המו"ל החשוב מצאצאיו של רבי בעריש. "זידי בעריש" הוא לא אחר מהחסיד הנודע רבי בעריש הורוויץ ז"ל הי"ד, הנודע

בשם הכינוי שלו ר' בעריש ווישווער, מתחיל ר' יוסי את דבריו ומספר לנו על ייחוסו הרם של ר' בעריש כצאצא בן אחר בן לשל"ה הק', אפלאם פייערדיגער שינאווער חסיד, שימש כשו"ב באויבער-ווישעווע, וניגוניו זכו לפאר את היכלי הצדיקים לבית מונקאטש, סאטמאר, וויז'ניץ ועוד. - כאמור באלבום חשוב זה מובאים ניגונים המקובלים בפי צאצאיו

"אדרבה תן בלבנו, שנראה כל אחד מעלת חברינו...", ניגון אשר יושר בפי כל, בכל שנה ושנה, ביום כ"א אדר, בבוא יומא דהילולא קדישא, של רבן של ישראל רבינו הקדוש הרבי רבי אלימלך מליזענסק זיע"א, מחברו של הניגון הוא בן זמנינו ידידנו היקר, הר"ר יוסף גרין שיחי', ואין זה הניגון היחיד מידידנו ר' יוסף, ניגונים רבים נתחברו על ידו בתקופה של לפני עשרים-שלושים שנה, ניגונים שתפסו מקום של כבוד בלב עמך ישראל.... (הערת המערכת: ואם אמנם נחשבו ניגונים אלו בזמנם כמודרניים, אך הלוואי מי יתן לנו כיום (ניגונים כאלו!) וכאשר שאלנו אותו, מניין לקח את ההשראה לחבר ניגונים כאלו, ענה

שהוא גדל על "הפארציטישע ניגונים" ובעיקר נתחבב עליו ניגוני המלחין הנודע רבי בעריש ווישעווער הי"ד, עד שרבים החשיבוהו "כנכדו", ולא אחת נאלץ ידידנו ר' יוסי להכחיש זאת.

"הצדיק שהלחין ניגונים לצדיקים", כך מכונה רבי בעריש בעטיפת האלבום החדש שיצא עתה לאור עולם, אחרי עמל ויזע רב, ע"י ידידנו הנכבד ר' יוסי

בלחיצה כאן תוכלו לרכוש את האלבום המפואר "שבת מיט זידי בעריש"

יעקב יוסף אייכנברג!

אבער זינען
יתומים זענען
יא דא און ווייניג
פאר אונזער הייל!

דער שטענדיגער
שטייבט און וויל מיט
האלץ און שוין ליידען
מיטן שוין אים

לאמיר זיי העלפן און פראבירן גרינגער צו מאכן זייער עתיד!

דאס הארץ ווייניגט!

דער איבערגעגעבענע
טיאטי

אין מידע
אונטער און
מיטען
קלערט פון
פאר אים

לאמיר זיין
טותפוס מיטן
אבי היתומים
וויין האלמט

לאמיר זיי אוועקשטעלן אויף די פיס!

מערכת "עתיקין" שליסט זיך אן אין דעם קאמפיין,
צו העלפן די צובראכענע אלמנה און די יתומים,
פון אונזער חשוב'ן ידיד ר' יעקב יוסף קאופמאן ז"ל.

**מיר ברענגען א בריוו וואס איז געשיקט געווארן דורך א שכן פון דעם נפטר.
ווערטער וואס רעדן פאר זיך**

שלום וברכה וכל טוב סלה

איך וויל נישט צופיל מאריך זיין מיט ווערטער, נאר אויפן שפיץ גאפל אביסל ערקלערן
פון וואס עס רעדט זיך. מיט בערך צוויי וואכן צוריק איז ליידער פריצייטיג נפטר
געווארן מיין טיר ביי טיר שכן, א טייערע יונגערמאן ר' יעקב יוסף קאופמאן ז"ל מחשובי
חסיד סקווירא, אין עלטער פון בלויז צוויי און פערציג יאר!

ר' יעקב יוסף ז"ל איז געווען א דוגמא פון א ערליכע יונגערמאן, א חסיד'ישע יונגערמאן,
איין שטיק שמחת החיים און פרישקייט, און האט פארמאגט א גאלדענע הארץ און
ליב געהאט צו טוהן חסד פאר א צווייטן. ער איז געווען א נהנה מיגיע כפיו, געארבעט
על המחיה ועל הכלכלה, און געלעבט א לעבן מיט חשבון און מיט צמצום, אלעס כדי
נישט צו דארפן צוקומען צו א צווייטן, ער איז געווען איין שטיק ישרות, באזעצנקייט,
און ערליכקייט.

אט דער חשוב'ער יונגערמאן און טאטע, האט בלויז זוכה געווען אונטערצופירן אונטער
די חופה צוויי פון זיינע קינדער, און איבערגעלאזט נאך זיך א צובראכענע אלמנה מיט
אכט יתומים אין שטוב! אכט יתומים וואס וועלן מער קיינמאל נישט זוכה זיין צו די
ווארימקייט און ליבשאפט פון זייער טאטע, אכט יתומים וואס זארגן און ציטערן מאין
יבוא עזרי, ווער וועט פאר זיי זארגן? ווער וועט זיי חתונה מאכן? ווער וועט זיין דא
פאר זיי?

די משפחה און חשוב'ע עסקנים האבן זיך אריינגעווארפן מיט אלע כוחות אוועקצושטעלן
א קרן יתומים וואס וועט קענען זיין א רעטונגס ברעט פאר די משפחה, מיט'ן צושטעלן
א מקור פון פרנסה און העלפן חתונה מאכן די קינדער בשעה טובה ומוצלחת בדרך
כבוד.

נישט דא נאך אזא פאסיגע צייט און אזא חשוב'ע געלעגנהייט, צו העלפן די צובראכענע
משפחה, טאקע יעצט אין די עשרת ימי תשובה, טעג פון תשובה און צדקה, קענט איר
האבן א חלק אין אט די אומבאשרייבליך גרויסע מצוה צו ראטעווען די אלמנה מיט
די יתומים אין זמן פון נויט און דחקות! און די זכות וועט אייך זיכער ביישטיין זוכה צו
זיין צו א גמר חתימה טובה, א זיסע געבענטשטע יאר, מיט אריכות ימים ושנים, מתוך
תענוג ונחת דקדושה, ובאין מחסור כל.

<https://www.dryveup.com/kaufman/64862>

אדער רופט, 845-420-1775, Pin# 64862

געדענקט, יעדע סכום און יעדע נדבה איז חשוב!

ידידכם עוז,

.....

(השם המלא שמור במערכת)

מפתח העניינים

מספר	נושא / ניגון
1א	תחדש ניגונים ערבים - לקדושת ציון הי"ד
1ב	צוה ישועות יעקב הניגון לרבי בעריש ווישעווער הי"ד
1	"כבקרת" ביקאווסקא / "אמנם כן" דושינסקיא
2	ניגון שמחה ביקאווסקא
3	ממקומך - ביקאווסקא
4	מארש "אין קצבה" - ביקאווסקא
5	למנצח על נגינת - אגורה באהלך עולמים - זיידל רובנר
6	התקבצו מלאכים, באיאן - לר' פיניע חזן ע"ה
7	ניגון "על הכל", באיאן - לר' פיניע חזן ע"ה
8	אנא תשכ"א לר' יענקל תלמוד ע"ה
9	זכרנו שחרית תשט"ז לר' יענקל תלמוד ע"ה
10	ניגון הנענועים סאטמאר לר' בעריש ווישעווער הי"ד
11	זעקסטע הקפה ניגון - סאטמאר
12	זעקסטע הקפה ניגון - בעלזא, לעלוב
13	ניגון קדיש להושע"ר - סטוטצ'ין
14	ניגון שמחה לשנת הקהל - חב"ד
15	ניגון "וכל קרני" בהקפה השישית בחצה"ק סלונים

המשך הוצאות הגיליונות תלוי בכם - כי לתרומתכם אנו זקוקים

נדרים פלוס

לחצו כאן לתרומה:

דבר העורך

תְּחִלַּת שִׁירֵי עֲרָבִים, בְּפֶה מְשַׁכְּמִים וּמַעֲרִיבִים

אליו בשאלה: "היכן הם הסבים אשר בזמן הסעודה הופיעו במלוא הדרתם ומילאו את פני כל שורת המזרח? היכן הם כעת שאלתיו". הסתכל הוא אנה ואנה... אהה! אכן לא רואים אותם, אומר הוא. אזי לך נא במטותא ותברר היכן הם, המשכתי ואמרתי לו. לא לקח לו זמן רב לגלות שהסבים נעלמו... כפשוטו, אין ביכולתם לסבול את הרעשים הבלתי נסבלים עם ריקודי הנערים, הנדחפים ודוחפים בלא משים לב ואכמ"ל. ונשאלת השאלה: "הלזאת שמחה ייקרא?" מה נהדר היה לראות את הסבים רוקדים עם הנכדים והנינים בליעה"ר, עד לא מזמן... יותר לא הייתי צריך להסביר. - אמנם לאמיתו של דבר, אל לנו להאריך בזה, כי הרי לקחנו על עצמנו לא לעסוק כי אם ב"עשה טוב" - לגלות ולהפיץ האור של החסידישע פארצייטישע נגינה....

הניגון הזה שהנחיל לנו מרן הקדושת ציון הי"ד, על המילים: "תְּחִלַּת שִׁירֵי עֲרָבִים", אפשר להמליץ עליו שזה כדברי נבואה וצוואה, כי אם אמנם יש לחדש תמיד שירים וניגונים, אך רק באופן שיהיו מושרים בְּפֶה מְשַׁכְּמִים וּמַעֲרִיבִים, אשר הצעירים עם הזקנים יוכלו לרקוד ולשיר ולשמוח יחדיו, כזה ייקרא ניגון הראוי לבוא בקרב מחננו. - כי כאמור יופיו של הניגון בקצבו האיטי המיוחד, מה

מפנימיות ומרגשות הלב.... וזה הלא דבר שאנו נתקלים בכל חתונה ובכל מאורע אחר, ליידער, "מכה" אשר לא כתובה בתורה, במקום לשמוע שירים ערבים לאוזן, נגינה המשמחת ומרוממת את הלב, שומעים רק 'קולות משונים' בטונים צורמים וכו', אשר כל שומע תְּצַלֶּינָה שתי אזניו. אם חפצך כיום להשתתף בשמחה של ידיד, חבר או מכר שלך, תחפש מהר את דלת היציאה, ואם מדובר בקרוב משפחתך, אתה "בעונש", מוכרח לשבת שלוש-ארבע שעות וגם להצטרד (הייזעריג ווערן), כי הלא אי אפשר לדבר אחד עם השני, מבלי לצעוק ולצרוח בקול.... - לא מזמן הייתי "בעונש" כזה (ברוך ה'). בעיצומם של הריקודים נשאלתי ע"י אחד מקרובי המשפחה, מה דעתי על ה"זינגער" ("זִמֶּר" בלע"ז)? התחמקתי ולא רציתי לענות. משנשאלתי שוב עניתי שהנני מעדיף לא להתייחס לשאלה הזאת (כי אין זה מן הנימוס לתת הערות בעיצומה של השמחה, במיוחד כשפעמים רבות ה"זינגער" וה"שפילער", אינם אשמים, זוהי פרנסתם, אך מה לעשות שרובם אין להם שמץ של מושג בחכמת הנגינה, השייכת לשבט לוי בבית מקדשנו ותפארתנו, שתבנה ותכונן בבי"א) בכל זאת נשאלתי בשלישית, מה דעתך על ה"זינגער"? - במקום לענות, פניתי

בחרנו להתחיל את דבר העורך בגיליון הנוכחי לחג הסוכות תשפ"ג, בניגון שחיבר מרן הקדושת ציון מבאבוב הי"ד, על המילים "תְּחִלַּת שִׁירֵי עֲרָבִים, בְּפֶה מְשַׁכְּמִים וּמַעֲרִיבִים" הנאמרות ב'זולת' ליום שני של חג הסוכות. "א געשמאקער ניגון", וואס זיגט זיך זייער געשמאק, אין בזה חידוש מיוחד, כי אם זה שהוא בקצב (bit) מיוחד, קצב של רוגע ושלווה, ושמחה פנימית, ומה נהדר היה המחזה בעת שירת ניגון זה ב"מלכות שלמה" בשולח"ט בשמחת בית השואבה אצל כ"ק הדברי שלמה זצ"ל, אשר כמלך בגדוד היה מנצח על השירה בתנועות ידיו, והקהל החרה אחריו בדיוק רב, כשכל העיניים צופיות אליו וההתרגשות גובר מפעם לפעם, אך הקצב נשאר אותו קצב. - כאן תוכלו להקשיב לניגון, מתוך אלבום "שירי ציון 2".

עומדים אנו בפתחו של חג הסוכות - זמן "שמחתנו", ובנקודה זו רצינו לגעת, קצת התבוננות במהות השמחה ובמהות הנגינה אמיתית. ובל נכביר במילין בדבר אשר ידוע לכל, נגע אשר פשתה בקרב מחננו מבלי שאיש שם על לב, אך כל אחד מרגיש ויודע.... שכחנו לגמרי מהי שמחה.... מהי שמחה אמיתית המגיע

דבר העורך

-המשך-

אם לברך אותו מקרב הלב שישלם לו השי"ת כפעלו הטוב וזכות הצדיקים יגן בעדו, להתברך בכל הברכות האמורות בתורה, למען יוכל להמשיך בהפצת האור כאוות נפשו.

וכאן המקום להודות לחברי המערכת היקרים, הרב שמואל קליינמאן בנש"ק הי"ו. הרב אליהו כץ הי"ו, הרב אליעזר מאיר חמניצקי הי"ו. הרב יאיר ויינשטוק הי"ו - ספרא רבא. הרב יצחק-איצ'לה קרימילובסקי הי"ו. הרב דוד ברים הי"ו. הרב אברהם יעקב טיילור הי"ו. הרב חיים צבי אייזנבך הי"ו. הרב אליעזר זאבערמאן ועוד רבים ויקרים שעוזרים ומסייעים לנו ללא הרף, שאלמלי עזרתם לא היינו מגיעים לכל זה.

"וכשם שאי אפשר לבר בלא תבן..." אם מצאתם טעות כלשהו, נא ונא להודיענו בכתב למערכת ותבוא עליכם ברכה. - ובצאתנו נפרוש כפנו לקל גומר עלינו, שיפרוס עלינו את סוכת שלומו, ונזכה לשמוח בשמחה אמיתית בחג הסוכות "זמן שמחתנו" הבעל"ט, אשר תשפיע לנו שמחה ונחת לכל ימות כמוכן בספה"ק.

בכבוד רב
בנימין נויפלד
עורך ראשי

ותהלה לקל, שציבור הקוראים ער ומגיב, רבים הם השולחים הערות חשובות וידיעות מחכימות, אך כאמור מקוצר הזמן בקושי הספקנו את זה, ולא הגענו לעיקר, ברצוננו היה להביא ניגוני שמחה מיוחדים לחג הסוכות מחצה"ק השונות, כשם שעשינו בשנה העל"ט, אמנם נאלצנו לוותר עליהם בצער רב, ושוב אנו נאלצים לבקש בזה את סליחת אלו שטרחו ושלחו לנו חומר רב ערך, אך עוד חזון למועד.... מקווים אנו שלשנה הבעל"ט נצליח להתארגן יותר טוב ובצורה מסודרת, וחלק מהניגונים והמאמרים יופיעו כבר במהלך השנה בלי נדר (אך הכל תלוי בעזרתכם הקוראים הנכבדים כאמור לעיל).

אפיריון נמטי'ה לידידנו עוז האברך החשוב, חד בדרא בידיעותיו המקיפות בעולם החסידישע פארציטישע נגינה, ובמיוחד בעולם הנגינה של הצדיקים הקדושים נבג"מ זיע"א, ה"ה הרה"ג ר' דוד מאיר רוס שליט"א, בעל מכוון "בשירי דוד", אשר נהג בנו טובת עין ושלח לנו מכתב יקר ערך עם הערות חשובות ומחכימות, על הגיליון העשיר שהוצאנו בחודש אלול שעל"ט "גיליון עתיקין 15" - כאשר להן צירף גם ניגונים יקרים מאוצרו הטוב, - אין די מילים בפינו להודות לו על נדבת לבו הטהור, כי

שהופך אותו "לניגון קדוש" ובל ניתן לשוררו בקצב והסגנון הנהוג כיום. - יש עוד הרבה מה להרחיב ולכתוב על הנושא, אך מוכרחים אנו לקצר כעת בשעות שלמחרת יום הכיפורים ערב החג, כשהזמן קצר והמלאכה מרובה - והגיליון חייב לצאת... ועוד חזון למועד אי"ה.

הודו לה' שאנו עומדים כבר בשערי הגיליון השבעה עשר במספר, הצמאון לאור הבוקע מגיליונות העתיקין גובר מגיליון לגיליון, כל גיליון מביא מנויים חדשים ללא הרף לרשימת אלפי המנויים, הרשומים ברשימת מקבלי הגיליונות. - וכאן המקום להודות לנדיבי הלב אשר תומכים בנו, שאלמלי תמיכתם לא היה שייך בכלל להמשיך בעבודת הקודש, אך דא עקא שעדיין לא הגענו אל המנוחה ואל הנחלה, רבים מתלוננים ובצדק, שקו הטלפון אינו עובד, צער רב אנו מצטערים על זה, אך ידעו ויתבוננו נא המעוררים, המחזקים ובוודאי המתלוננים, שלו היו מצרפים תרומה קטנה או גדולה, היינו יכולים להתקדם הרבה.... ונסתפק בזה.

לצערנו מחמת קוצר הזמן לא הגענו אפילו "לחצי תאוותו", כפי שתחזינה עיניכם, רוב רובו של הגיליון מוסב על החומר שהופיעו בגיליונות הקודמים,

ניגוני ביקאווסקא

מכון "זוהר חסדי אבות – ביקאווסקא"
בנשיאות והכוונת הגה"צ רבי יששכר פינטער שליט"א

'ביקאווסקא' - עיירה קטנה בגאליציה שהיתה מורכבת רובה ככולה מחסידי צאנז, הגה"ק מרן ה"דברי יחזקאל" משינאווא זי"ע"א [אשר קיבל בירושה מאביו הרה"ק מצאנז זי"ע"א את החזקה למנות רבנים בקהלות הקדושות] מינה את תלמידו הגדול הרה"ק רבי יצחק פינטער זי"ע"א לשמש ברבנות העיר ולהנהיג את העדה עפ"י דרכו-דרך רביה"ק מצאנז, ומשם נמשך שושלת בית ביקאווסקא, כגזע נמשך מחצה"ק צאנז.

מלבד היותו ידוע כגאון עצום בכל מכמני התורה, אף היה בעל מנגן בחדר עליון בקול נעים ובחוש הנגינה מיוחד, במשך שנות כהונתו ברבנות ביקאווסקא הלחין עשרות ניגונים מופלאים, אשר חלקם ידועים וחלקם אבודים. - גם בניו אחריו התברכו כמוהו בכשרון הנגינה ושימשו כבעלי תפילות אצל הרה"ק משינאווא בימים הנוראים (ואף בשנת האבל שלהם, הורה הגה"ק משינאווא שיגשו לעמוד, מרוב חביבותם - אך אמר שאין זה אלא כהוראת שעה ואין ללמוד מזה במקרים אחרים).

לאחר פטירתו של הרה"ק רבי יצחק זי"ע, מינו החסידים את בנו הרה"ק רבי חיים פינטער זי"ע, שימלא מקום אביו כגאב"ד ביקאווסקא וישב על כס הרבנות עד שנות מלחה"ע הראשונה, אז ברח לווינן - עסטרייך ונשאר שם לצרכי רפואה ומינה את בנו הגדול הרה"ק רבי אברהם זי"ע הי"ד, שישמש כגאב"ד וראש ישיבת ביקאווסקא תחתיו, וישב בה עד שנות המלחמה הנוראה, בה נעק"ה.

הגה"ק ר' חיים פינטער זי"ע

במקום מושבו בווינן המשיך הרה"ק רבי חיים זי"ע בהנהגה כבעירו ביקאווסקא וכדרכו בקודש אף שם השתמש במתנת ה' והלחין ניגונים רבים, אותם היה מזמר בתפילותיו הטהורות, בגשתו כש"ץ ובשולה"ט בשב"ק.

בשנות המלחמה ברח לעיר הבירה לאנדאן יצ"ו, שם הקים מחדש את בית מדרשו "קהל ישועות חיים - ביקאווסקא", על שמו ולזכרו הטהור של הגה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע, אך לא ארכו לו שם הימים וביום ח' אייר שנת תש"א, עלה לגנוי מרומים ונטמן בביה"ח "ענפילד" בלאנדאן.

את מקומו ברבנות מילא בנו הגה"צ המפורסם רבי שמואל שמעלקא פינטער זצוק"ל מביקאווסקא - מקים עולה של תורה ויהדות על אדמת אנגליה לאחר החורבן הנורא, אשר המשיך בעוז ותעצומות את ההנהגה בדרכי אבותיו הק' והיה מחזק לכבות נשברים ונדכאים, בדרכו המיוחדת הידועה.

רבינו מהר"ש שימש כדרך אבותיו הק' כבעל תפילה מופלא בבית מדרשו ובכח נגינתו העביר לדורות הבאים אחריו, את ניגוני אבותיו ורבנותיו הק' לבית צאנז וביקאווסקא, עד לפטירתו ביום י"א תמוז שנת תשנ"ד. להלן מספר ניגונים מחצה"ק ביקאווסקא ועוד חזון למועד להביא מהם פנינים נוספים.

#1

"נבקרת" / "אמנם כן" דושינסקיא

בגיליון "עתיקין" ליום הכיפורים אשתקד, הבאנו ניגון נורא המושר בקה"ק דושינסקיא בליל יום הקדוש על הפיוט "אמנם כן", וכתבנו שהרבה ניסו ללא הצלחה להתחקות (צו נאך גיין) אחר מקור הניגון ולא עלתה בידם. עד שבא גיליון "עתיקין" וקשר את הקצוות.

מקורו של הניגון מהגה"ק ר' חיים פינטער זי"ע, רב דקה"ק ביקאווסקא, שהתגורר כאמור בשארית ימיו בווינן הבירה. - האחים לבית פישער ע"ה, בני הרה"צ ר' שמשון פישער ז"ל, הבעל מנגן והבעל תפלה הנודע בבית הכנסת "קהל עדת ישראל" ה"שיפשוהל" בווינן. אשר כידוע היו תלמידיו של מרן המהרי"ץ דושינסקיא זי"ע"א בישיבתו שבירושלים עיה"ק, והם אלו שהביאו לקהלה הזאת הרבה ניגונים המושרים שם עד עצם היום הזה, כמו"כ הנוסח וסגנון התפלה הושתת מהם. משפחת פישער היו ידועים ומפורסמים בכח הנגינה שלהם, ולניגונים רבים היו מוסיפים נופך משלהם כידוע, אם היה זה סלסול יפה, או חצי פאל וכדו". "אך בניגון דידן הם עשו מלאכת אומנות של ממש". -

דוד הכהן שלאף שליט"א מביעלווע, נכד רבינו הגר"ח זיע"א, אשר תרם מהונו ומאונו, למען יצא דבר מפואר, ואכן התקבל דבר נאה ומקובל כפי שתשמענו כאן (02-01) מושר ע"י בעל המנגן הנודע הר"ר חיים פולק הי"ו, עם מקהלת "קאפעליע".

#3

ממקומך

ניגון 'ממקומך' - אחד מני רבים אשר הלחין הרה"ק רבי חיים זי"ע מביקאווסקא, ניגון מלא וגדוש ברגש דקדושה - מושר כיום בימים נוראים בבית המדרש "ישועות חיים" - ביקאווסקא. וגם זה יצא לאור ע"י מכון "זוהר חסדי אבות" - ביקאווסקא לכבוד ירח האיתנים אשתקד בעידודם ועזרתם של מוסדות ביקאווסקא בארה"ק ע"י הגה"צ מהר"י פינטער זצ"ל מביקאווסקא - בני ברק, בליווי מוזיקלי מיט א חסידיש'ן פארציטיש'ן טעם, המשמר את הניגון בטעמו המסורתי, ומושר ע"י הבעל המנגן הר"ר אליהו ווייס הי"ו (03-01)

#4

מארש "אין קצבה"

ניגון "מארש-אין קצבה" - עוד ניגון מיוחד מהרה"ק רבי חיים זי"ע מביקאווסקא אשר מושר בימים נוראים בביהמ"ד ביקאווסקא בלאנדאן על "אין קצבה" בימים הנוראים, יצא לאור לקראת הילולת הגה"צ רבי שמואל שמעלקא פינטער זצוק"ל מביקאווסקא י"א תמוז תשפ"א. (04-01)

מושר ע"י הבעל מנגן הרב חיים מאיר שטיינמעץ הי"ו.

#5

למנצח על נגינת -

אגורה באהלך עולמים - זיידל רובנו

בגיליון "עתיקין" לחג הסוכות אשתקד הבאנו את המנהג בחצה"ק וויז'ניץ לזמר בליל א' דסוכות, לפני קידוש את הפסוק "אגורה באהלך עולמים, אחסה בסתר כנפיד סלה", אשר מרן "האמרי חיים" זצ"ל, שלף ניגון זה מתוך יצירה של החזן הנפלא ר' יעקב שמואל מאראגובסקי ע"ה, הנודע בכינוי החיבה ר' זיידל

כי הניגון במקורו הולחן ע"י הגה"ק הנ"ל "כנוסח" על "כבקרת", והם הפכוהו לניגון התעוררות, אשר כאמור בגיליונו הנ"ל, שירת הניגון הזה בקה"ק דושינסקא, נהפך למסורת של 'הרגעים הנעלים' בליל יום הקדוש, בלתי ניתן לתאר את ההתעוררות האוחזת בכל קהל הקודש בעת שירת הניגון.

הקשיבו כאן (01-01) להקלטה נדירה מהגה"צ ר' שמואל שמעלקא פינטער זצ"ל מביקאווסקא, אשר הקליט בעת חוליו בשנתו האחרונה לחייו (תשנ"ג - נפטר בי"א תמוז תשנ"ד) עבור הבעל תפילה שמילא את מקומו אחריו בבית מדרשו בתפילת מוסף בימים הנוראים, הרה"ח ר' מנחם ארי' צוויבל הי"ו. ושימו לב! שלפני שהוא מתחיל לשיר הוא אומר: "ס'איז דעם טאטענ'ס א ניגון" כוונתו לאביו הגה"ק ר' חיים פינטער זי"ע מביקאווסקא. - כעת הקשיבו שוב (01-02) לניגון איך שהוא מושר בדושינסקא, שהבאנו לפני שנה, מושר ע"י האחים וויינברגר הע"י הנודעים לתהלה. יצויין שעקב היות הניגון במקורו נוסח, מתקשים לשיר נכון את הפאל הראשון, כי במקור ששמענו זה עתה מהגה"צ ר' ש"ש פינטער, שומעים את הפאל הראשון ממש כנוסח ולכן לא יכלו הרבה לשחק עם זה, כי אם הוסיפו לזה סלסול יפה בסופו שנשכח ברבות השנים (הניגון היה מושר בקה"ק דושינסקא בעבר ע"י הבעל תפלה הרה"ח ר' יעקב שטעמער ז"ל, והבאים אחריו הבעל תפלה הרה"ח ר' דוד אייכלר ז"ל ובשנים שיה"כ חל בשבת, שאז היה נישא האדמו"ר המהרי"ם זצ"ל, לרגל יומא דהילולא של אביו מרן המהרי"ץ שחל בערב סוכות, היה הניגון מושר ע"י הבעל תפלה הרה"ח ר' סיני אברהם הי"ו, ששימש אז כמשב"ק והיה עומד לצדו של האדמו"ר לשורר את ניגוני הפיוטים. - אמנם הרה"ח ר' שלום גיילנדר ז"ל לא היה שר ניגון זה ואשר על כן נשכח קצת), ואכן כפי שכבר כתבנו אשתקד, מחסירים את הסלסול הזה מהפאל הראשון, והבאנו גם הקלטה (01-03) מאת הרה"ח ר' הערשל גליק הי"ו מלאנדאן הבירה, ששר את הניגון בשלימותו.

#2

ניגון שמחה ביקאווסקא

בשנה העל"ט לקראת יומא דהילולא קדישא של רבה"ק משינאווא זי"ע, י"ל ע"י מכון "זוהר חסדי אבות" - ביקאווסקא אשר הוא תחת נשיאותו והכוונתו של הגה"צ רבי יששכר מאיר צבי פינטער שליט"א בנו של הגרש"ש פינטער זצוק"ל מביקאווסקא בס"ד לאחר מאמצים מרובים והשקעה גדולה, "ניגון שמחה" - ביקאווסקא, וראוי להעלותו ולהזכירו, לרגל זמן שמחתנו חג הסוכות, והוא ניגון יפה בסגנון ייחודי, שמיעת הניגון בוודאי תסב לקוראים הנכבדים הנאה מרובה לכבוד החג.

ובשם המכון מבקשים להודות, להגה"צ ר' יחזקאל

רובנר.

מרן האמרי חיים זי"ע היה ידוע בכוח הנגינה שלו, ובעיקר בחוש השמיעה הנדיר שהתברך בו. "ער האט שנעל אויפגעכאפט א ניגון", ניגונים רבים ישנם בחצה"ק וויז'ניץ, אותם הביא והנחיל מרן האמרי חיים, אשר קשה לעלות על מקורות ניגונים אלו, כי רוחב בינתו וידיעתו של האמרי חיים זצ"ל בעולם הנגינה היה רחב מאוד, עד שקשה לבני דורנו לעלות על עקבות ניגונים אלו. - אמנם חיבה יתירה ומיוחדת היתה למרן האמרי חיים ליצירותיו של ר' זיידל רובנר. אשר כאמור הניגון דנן נשלף מתוך יצירה שלימה של ר' זיידל על קאפיטל ס"א בתהילים-למנצח על נגינת לדוד. - יודעי נגן ניסו תמיד לעלות על היצירה השלימה הזאת, ולא הצליחו. עד שמלאנדאן הבירה מגיעה הבשורה, שם מתגורר מרגניתא טבא, ידידנו החשוב הבעל מנגן הנפלא הרה"ח ר' יחיאל שטיינמעץ הי"ו, מחשובי האברכים בחצה"ק וויז'ניץ.

ר' יחיאל הי"ו הוא אחד מיחיד הסגולה של דורנו בשליטתו בעולם הנגינה והחזנות, והוא נחשב כשריד ודוגמא לבעלי מנגנים מדורות הקודמים, יודע לקרוא תווים על בורים, מבלי שלמד זאת ממורה, והעיקר שהוא גם יודע לשיר את היצירות החזניות והניגונים העתיקים, על סלסוליהם ודקדוקיהם, יורד הוא לשיטין עד לפרטי פרטיהם. - יצוין שהוא גם ידידו ורעו הקרוב של מיועדנו וידידנו החשוב החזן הנפלא ר' יעקב מרדכי-מוטי בויאר הי"ו (וראה אודותיו בגיליון "עתיקין" הקודם), ידידות שהשפיעה ג"כ על אופן השירה וההבנה המוזיקאית שלו.

בכל אופן ידידנו ר' יחיאל שיחי' לקח את המשימה לידי, מצא את התווים של היצירה הזאת בשלימותה, למד היטב את היצירה, והנה הוא לפניכם מושרת על ידו (05-01), בדיוק רב ובמומחיות נפלאה, כאשר בקטעים אחדים, הוא אף מלווה את עצמו בקול שני ושלישי, כפי אשר מופיעים במקורותם ורשומים בתווים (ומכפיל אותם במקומותיהם בעזרת הקומפיוטר), כאשר בליווי כלי הנגינה אשר בידו, הוא משתמש בתפקידי הקולות של שאר המשוררים במקהלתו של זיידל המופיעים בתווים. - שכן זאת חשוב לציין, שכל יצירותיו של ר' זיידל נכתבו תמיד עם תפקידים שונים לחברי המקהלה המפוארת שהיתה לו, עד שקשה לבצע יצירה של זיידל מבלי להשתמש עם מקהלה מיומנת ומלומדת היטב, וכאן ידידנו ר' יחיאל מתעלה על עצמו ומצליח להוציא "בעצמו" דבר מושלם ומפואר. - בנוסף לעיבודים המוזיקליים שהוסיף מדייליה, במקומות שיש בהם צורך, שהרי ר' זיידל אף השתמש בכלי שיר, והתווים לזה אין לנו.

ור' יחיאל מסבר את אוזנינו, שכדאי לשים לב לפירוש המילות ביצירה זו, שהרי ידוע שזאת היתה אחת מתכונותיו המופלאות של ר' זיידל, מה שמאוד בולט ביצירה דנן, שהניגון פושט ולובש צורה ומשתנית לפי פירוש המלות.

כדוגמא אחת בולטת, יש לציין את הקטע המתחיל במילים "מקצה הארץ אליך אקרא". הניגון מביע את זעקתו של דוד המלך ע"ה, מקצה הארץ, מאיזה קצה נידח ורחוק שאהיה, אקרא

תמיד אל השי"ת. - והנה המילה "מקצה" מושרת בטון גבוה, כאשר מיד אח"כ, במילה "הארץ" יורד עם הטון בפתאומיות עד ל"ארץ". המהלך הזה חוזר על עצמו מספר פעמים באופנים שונים, דבר שמבטא גם את הקצות השונים בעולם כולו וגם על פני הארץ - המקום הנמוך ביותר. התבוננו נא ביצירה הזאת, אומר לנו ר' יחיאל, ותראו 'פלאי פלאים' ווי מען טייטשט אפ א קאפיטל תהילים.

מטיבי הנגן והמבינים ביצירותיו המופלאות של זיידל רובנר בוודאי יהיה להם שמחת החג לשמוע את היצירה הזאת מושרת במיטבה, בליעה"ר. לנו לא נותר אלא לברך את ידידנו הנשגב ר' יחיאל בברכת יישר כח, וממתנינים אנו כבר לשמוע ממנו את היצירה הבאה.

ברכת יישר כח למכון "הנשמה שבניגון" על העזרה וההערות המחכימות.

להלן תצלום של התווים המקוריים.

#6-7

מניגוני "פיניע חזן" לשמחת תורה

הרב ישראל בוימל

ניגונים רבים הלחין החזן הנודע מחצה"ק באיאן, החסיד ר' פיניע ספקטור ע"ה, המכונה בשם החיבה "פיניע חזן" החזן הנודע מחצה"ק באיאן, החסיד ר' פיניע ספקטור ע"ה, המכונה בשם החיבה "פיניע חזן" וראה אודותיו בגיליון "עתיקין" #3 לחג הפסח תשפ"א. בחרנו להביא עתה לפני הקוראים שתי ניגונים

לשמוע את הלב

טור לזכרו של המלחין אחד בדורות ר' יאנקעל תלמוד
הרה"ח ר' יעקב דב (בער) ב"ר עקיבא תלמוד ז"ל
לרגל היא"צ י"ט תשרי ד' דחזה"מ סוכות תשכ"ד

הרב אליעזר מאיר חמניצקי

להלחין בדמעות

ר' יאנקעל כמדותיו הרגישות והמיוחדות, כטוב לבו הרחום והשופע ביום יום, כן הייתה עבודתו עם קונו, מלא רגש על גדותיו, בין בשמחה שהשפיעה על כל סביביו, ובין בכמיהה בנפש הומיה, וזאת ראו לא אחת כאשר עמד לשיר בתפילה לצד הרבי או בשולח"ט כשכובד, היה מזמר בקול תחנונים ובקשה כשעיניו לא אחת מצועפות וידי פרושות כבן המתחטא.

להלן אנקדוטה קצרה לזכרו ממה שסיפר הוא עצמו לידידו חבר הקאפעלע הבלתי נשכח, הרה"ח ר' מנחם אדלר ז"ל.

בערב שבועות תשכ"א כשהגיע יאנקעל בתוך הבאים לנטילת שלום אל הקודש פנימה, אצל מרן הבית ישראל זיע"א, כנהוג טרם התקדש החג, נעצר ואמר לרבי: "כאשר הכנתי את ניגון "אנא" ליו"ט בכיתי" (אנא להלל).

התור כרגיל היה חפוז מאוד כאשר המון הבאים נדחק בתור משתרך לקבל שלום, הרבי האזין והשיב לו בקבלת שלום.

למחרת אחר שחרית של החג, בהגיע העת לומר הלל, טרם הברכות פונה הרבי אל יענקל כך שיגיע הקול רק לאזנו ואומר לו: "יעצט" זאלסטו וויינען.... ("כעת" תבכה).

(מלבד ההוראה שבדבר, לעניין שצריך הוא למסור לציבור יפה יפה וזה העיקר, ופחות העניין של הערכה או העבודה האישית, יש כאן גם מוסר השכל של פיקחות ומידות, כאשר הרבי נצר את האמירה והראה לו שזוכר אותו אף כעת בעת התפילה והאזין לו רב קשב, ולא שהיה משיב לו על אתר במילה, שבזה עדיין אינו ניכר שימת הלב כל כך, וזה גם עניין מידה של הכרת הטוב המפורסמת אצל מרן הבית ישראל).

הניגון הזה נותר בהקלטה בקולו של יאנקעל (בליווי כינור), אכן, ניכרת מתוך נגינתו השתפכות נפשו ותחנוניו כבן המתחטא לפני אביו (08-01).

בשבועות שנת תשע"ב חודש הניגון (08-02)

זו הזדמנות להביא לפניכם עם קודש עוד משירתו בהמיית הלב הרגיש של יאנקעל, מה שהלחין לזכרו שחרית שנת תשט"ז, במאמר האחרון על זכרו לא התאפשר להביא גם דוגמא זו, כמו עוד זכרו רבים אחרים מופלאים, ועתה אשלים זאת למצער,

מובחרים לשמחת תורה מר' פיניע.

הנה לפניכם יצירה קטנה אמנם, אבל מיוחדת במינה על הפיוט "התקבצו מלאכים", שחובר על ידי ר' פיניע ספקטור ז"ל, המכונה פיניע חזן. - הקשיבו ותרגישו את התקבצות המלאכים מול עלייתו של משה רבינו ע"ה למרום, וההדגשה וההטעמה המיוחדת של מי הוא זה ואיזהו.....

יותר לא שייך להסביר, חייבים אתם להקשיב לניגון (06-01), מושר ע"י "מקהלת חסידי באיאן".

הניגון השני שבחרנו להביא לפניכם הוא אחד מהניגונים המיוחדים לשמחת תורה בחצה"ק באיאן הוא יצירתו של ר' פיניע על "על הכל" המושרת בליל שמחת תורה, אחר ההקפות וכן ישירו את זה במעמדי שמחת תורה.

ניגון זה היה חביב במיוחד על ר' משה חזן זצ"ל, החזן בחצה"ק באיאן ב"קלויז" המיתולוגי בבתי אורנשטיין (אשר רבות יסופר אודות שגב עבודתו והכנותיו המפליגות בסילודין דקדושה לקראת הימים הנוראים, שהיה שם למראשותיו בשינת הלילה את הקיטל בו היה מתפלל בימים הנוראים ובצוואתו ביקש לקוברו עם הקיטל שהתפלל איתו לפני העמוד בלי פניה! - פרק מיוחד חייבים אנו להקדיש לזכרו ועוד חזון למועד אי"ה). אשר שמע את הניגון עוד בימי ההוד של ממלכת חצר הקודש בעיר "באיאן" מושר על ידי המקהלה של ר' פיניע. - מרוב חביבותו של ר' משה חזן לניגון, היה נוהג לשיר אותו אף בשבתות במהלך השנה.

בלחן המיוחד הזה (07-01) משולבים קטעים ותנועות מניגוני הנורא של הרה"ק רבי מרדכי מזאסלאב זיע"א, מבני היכלא קדישא דמרן הבעש"ט זיע"א המפורסם בשם "דער זאסלאב'ער חזן". - כפי שהיה מספר הגה"ח ר' חיים שלמה רבינוביץ ז"ל, ששמע את הסיפור מפיו של ר' משה חזן. אשר למעשה זהו ניגונו האחרון של ה"זאסלאב'ער חזן" עלי אדמות. היה זה בעת שפרצה מגיפה נוראה בעיר מגוריו, מגיפה שהפילה חללים רבים והיתה מדבקת מאוד, עד שחברי החברה קדישא חששו לקבור את הנפטרים.... הלך ה"זאסלאב'ער חזן" לבית החיים, כרה קבר לעצמו, לבש תכריכים ונשכב בתוך הקבר והחל לשיר ניגון מיוחד, ועלתה נשמתו הק' השמימה בלהט שירתו, והמגיפה נעצרה.

בעת אשר עמד וצפה בעבודה הקדושה בעת הנענועים של רביה"ק הדברי יואל זיע"א, ועפ"י תנועותיו של הרבי בנה את הניגון.

למותר לציין את עבודת הקודש בעת הנענועים אצל מרן מסטאמר זי"ע, ביום הושענא רבה, שהיה לוקח שעות ארוכות, עם דרשותיו המלהיבות, בבכיות נוראות, שלא הותירו עין יבשה אצל הקהל של אלפי החסידים שהצטופפו והיו מסביבים אותו כחומה לזכות לצפות ולשמוע, ומהדרשות שנאמרו על אדמת ארה"ב קיימים רעקארדינג'ס, כדאי ורצוי להקשיב להם...

והניגון הזה אכן מפרט כפשוטו את המעמד נורא ההוד וההתעוררות הנוראה בעת עבודת הנענועים. ואנן אבתריה אין לנו מה להוסיף בתיאור הניגון "דער ניגון רעדט פאר זיך אליינס" (הניגון מדבר בעד עצמו) ניגון התעוררות נדיר ומיוחד במינו, אשר מביא אותך אל תוך מצב ההתעלות....

הקשיבו כאן לניגון (10-01) מושר בטוב טעם ודעת, מתוך האלבום "ניגוני חסידי סאטמאר", שי"ל ע"י חסידי סאטמאר מהר"א בשנת תשע"ב.

#11

זעקסטע הקפה ניגון - סאטמאר

ומי לא מכיר את ה"זעקסטע הקפה ניגון" של סאטמאר (11-01), מה אפשר לחדש בזה? אמנם רבים אשר יחשבו 'ובצדק' שזהו בוודאי ניגון קדום מימי ראשיתה של החסידות, תקופת המגיד הק' ותלמידיו הק' זיע"א. אך זאת באנו לחדש כאן לציבור הקוראים, שגם ניגון נלהב ונשגב זה, אשר התקבל בחביבות בכל תפוצות ישראל, הוא פרי יצירתו של אחד מחסידי הדברי יואל זיע"א, ה"ה הרה"ח ר' אברהם לויאש ז"ל, (אחיו של החזן והמלחין הנודע הרה"ח ר' ליפא ז"ל, אודותיו כתבנו רבות לאחרונה), שהלחין את הניגון בסוף שנות התר"צ - מוכרחים לומר שגם ניגון זה הוא תוצאה ישירה של ההתלהבות שאחזה בקהל במעמד ההקפות.

ומדי כותבי שורות אלו, נזכרתי את אשר שמעתי מהרה"ח ר' נטע שלמה וויינברגר ז"ל, בעל תפלה בקה"ק דושינסקיא ואביהם של.... (מאמר מיוחד לזכרו כתבנו בגיליון הראשון של "עתיקין"), שבשנותיו הצעירות התגורר בויליאמסבורג, כשדיבר פעם אודות מעמד ההקפות אצל מרן אדמו"ר מסטאמר זיע"א, וסיפור שהוא זוכר שפעם בעיצומם של ההקפות, נשבר איזה עלעקטרי בבית המדרש והתנפץ לרסיסים בקול רעש גדול, ואף אחד מאלו שעמדו

וכדאי להאזין בשימת לב כיצד משלב המילים זכרנו לחיים עד ומצמיח ישועה, ברגש בתחנונים וברחמים רבים (09-01)

יהיו הדברים לעילוי נשמתו ומעט הכרת הטוב על הירושה הענקית שהותיר לנו בלחני קודש אלו.

com.gmail@a0527685289

#10

ניגון הנענועים סאטמאר

לר' בעריש ווישעווער הי"ד

רבות יסופר אודות המלחין הדגול והבלתי נשכח, החסיד הנשגב רבי בעריש ווישעווער הי"ד, אשר את ניגוניו, הידועים והמפורסמים בחלקם עד עצם היום הזה, היה שולח לחצה"ק סאטמאר ולחצה"ק וויז'ניץ כידוע. עולה על כולנה הוא "די נענועים ניגון" היאך שזה מכונה בחצה"ק סאטמאר, שכן ניגון זה הלחין רבי בעריש הי"ד,

ועליכוב'ער זצ"ל הי"ד הנהיג בישיבת חכמי לובלין שירקדו ביום י"ט כסלו בניגון זה כיון שזה ניגון המגיד ורקדו על ניגון זה שלש שעות! (הוא היה מחסידי בית קאזניץ, ומזה ראוי שבקאזניץ לא ייחסו ניגון זה להמגיד מקאזניץ).

הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זצ"ל היה מכנה ניגון זה "דער מגיד'ס ניגון" (בפולין כינו את המגיד מקאזניץ בשם המגיד, ואין מכאן ראייה) והיה אומר שלכל ניגון יש פאל שבה טמון נשמת הניגון והראה על הפאל הגבוה שיש בה תנועה של ערגה שזהו נשמת ניגון זה. (מפי בנו כ"ק אדמו"ר מלעלוב- ניקלשבורג שליט"א).

בבית ראזוואדוב - סטיטשין היו מרקדים בניגון זה ביום שמיני עצרת "אשת חיל", ובעת ההקפות בהקפה השביעית לא היו מרקדים עם הס"ת רק עשו נענועים עם הס"ת בניגון זה.

עד כאן דברי ידידנו הרה"ח דוד מאיר רוס. - וידידנו עוז הרה"ח ר' אהרן גלבשטיין הי"ו ספרא רבא, חוקר וידען ומחשובי האברכים בחצה"ק לעלוב סיפר לנו שבלעלוב הניגון מכונה "דער קאזניצער ניגון" ומושר בהקפה השישית, שכן הניגון היה חביב במיוחד אצל כ"ק האדמו"ר הברכת משה זיע"א, ששמע את הניגון מרבו הקדוש רבי אהרל'ה קאזניצער זיע"א, שהיה נוהג לשיר רבות את הניגון הזה, כאשר את הפאל האמצעי היה שר עם המילים "אוי דו, אוי דו" (אוי אתה, אוי אותה), כאשר הוא מכוון אל ממ"ה הקב"ה. שרים אותו כאמור בהקפה השישית וכן בעת ריקוד המצווה טאנץ של האדמורי"ם בשמחת צדיקים לבית לעלוב.

ובחצה"ק באבוב מושר הניגון על "ויאתיו" בימים הנוראים. החל לשיר את זה האדמו"ר הדברי שלמה זיע"א, בכך רצה לכבד ולשמר את ייחוסה של הרבנית בזיוו"ש שהיתה בת קדושים מגזע צ'יעשינוב בעלזא. והנה הבאנו לפניכם את הניגון (12-01) מתוך האלבום המשובח והמפואר "אה רעביש", אלבום מלא וגדוש בניגוני ריקוד המושרים בחצה"ק באבוב.

גם בחצה"ק סאטמאר היה מושר הניגון בליל הסדר אצל מרן הדברי יואל זיע"א, על הפיוט "אדיר הוא".

צפופים על הפארענצ'עס לא הסתובב אפילו לרגע לראות מה קרה מרוב דביקות והשתוקקות.

#12

ניגון הקפה בעלזא, לעלוב

ואין מי שלא מכיר את ה"הקפה ניגון" היודעה מחצה"ק בעלזא, ניגון שכולו אומר קדושה, וזהו אכן אחד הניגונים הקדומים והמפורסמים ביותר בכל חצרות החסידות, והלא ידוע שבבעלזא הקפידו לשיר רק ניגונים אשר ממקור קדוש יהלכון מבית מדרשו של המגיד הק' ממעזריטש זיע"א, ויש אומרים שמקורו מהמגיד מקוז'ניץ זיע"א. להלן נעתיק את דברי החוקר הגדול, ידידנו עוז, הרה"ח דוד מאיר רוס הי"ו, שכתב במאמרו הנפלא על ניגוני המגיד הק' ממעזריטש בירחון לבית רוז'ין בהוצאת מכון "שיח אבריים".

ניגון שזמרו צדיקי בית בעלזא לדורותיהם להקפה השניה, וכן בימים נוראים על ויאתיו, בקרב חסידי בעלזא היו שיחסו הניגון להמגיד מקאזניץ זיע"א. בספר הניגון והריקוד בחסידות (ח"א עמוד 146) מביא נאטין מניגון זה על צור משלו ומייחס להרה"ק רבי אברהם מקאליסק זיע"א.

אמנם על ניגון זה יש מסורת מיוחדת המייחסת הניגון להמגיד הגדול זיע"א לבד מהיחוס הכללי על ניגוני ההקפות בבית בעלזא. אציין רשימת כמה וכמה מקורות מזקני הצדיקים והחסידים מעתיקי השמועה שיחסו הניגון לרבינו המגיד הגדול זיע"א.

הרה"ק רבי יעקב זצ"ל מפשעווארסק קרא פעם לאחד מנכדיו החשובים "בא ואלמוד אותך ניגון מהרבי ר' בער" ולימד אותו ניגון זה ואף העמיד אותו על הנכון בהתחלת התנועה הראשונה של הניגון שרבים שוגים בה. כן נשמע גם מפי הגה"ח הרב צבי הירש מדינוב בעל ציון לנפש מלפנים ר"מ בישיבת דברי חיים טשחיוב בקראקא ואח"כ רב בשכונת בורו פארק, שהניגון מהרבי ר' בער.

סיפר הגה"ח רבי אלעזר ביין ז"ל שרבו הגה"ק רבי שמעולע

#13

ניגון קדיש להושע"ר - סטוטצ'ין

ר' יודאלע מסטוטצ'ין זצ"ל בדרכו מביהמ"ד לסוכה
ביום הושענא רבה אחרי עבודת התפלה

בגיליון "עתיקין" #12 לחג הפסח שעל"ט, הבאנו ניגון ריקוד המושר ע"י הרה"ח ר' גבריאל פישער ז"ל על הפיוט "חסל סידור פסח" והזכרנו שלא ה צלחנו לגלות את מקורו של הניגון. כמה מהקוראים החשובים האירו את עינינו בהקלטה של הניגון (13-01) מושר ע"י כ"ק האדמו"ר רבי יודעלע מסטוטצ'ין זצ"ל, על קדיש בהושע"ר. והניגון מובא גם בתווים בספרו של מנשה אונגר "חסידות און יום טוב", שמייחסו לראפשיץ.

#14

ניגון שמחה לשנת הקהל - חב"ד

בחב"ד יש ניגון שמחה, ניגון של"ג בספר הניגונים,

הנקרא "ניגון קלימוביץ" ע"ש העיירה ממנה הביא החסיד רבי שמערל פלדמן ע"ה את הניגון. והנה הוא לפניכם מפיו של רבי שמערל (14-01) גם מהסדרה המפוארת והמפורסמת נח"ח 15 (14-02) הבאנו לכם. - בשנת הקהל הורה הרבי להוסיף לו את המילים "הנני מביא אותם מארץ צפון וקיבצתים מירכתי ארץ, במ עיור ופיסח, הרה ויולדת יחדיו, קהל גדול ישוּבו הנה" (ירמ' ל"א, ז).

#15

ניגון "וכל קרני" בהקפה השישית בחצה"ק סלונים

את סדר ההקפות בחצה"ק סלונים יסד הגאון הצדיק רבי משה מידנר זצ"ל. אשר בכל ימות היתה הנהגתו בהצנע לכת, ללא שום תנועה חיצונית. אולם בעת ההקפות היה מתגלה במלא תקפו והדרו, כשהוא מנהיג, מעודד ומכוון את הריקודין קדישין לכבוד שמחת התורה.

ועל ההקפה השישית, הידועה בסגולותיה, שהיא כנגד מידת היסוד, הנהיג רבי משה זצ"ל שבהקפה הזו ירצו במהירות וישירו ניגון מהיר, והיו שרים ניגון "וכל קרני רשעים", המיוחס לחסיד רבי יהודה לייב קסטלניץ ז"ל בכיר תלמידי מרן היסוד העבודה זיע"א. נכדו הרה"ח ר' ישראל שמעון קסטלניץ ז"ל, סיפר שסביו הלחין את הניגון כאשר היה בגילופין בשמחת תורה. (מפי נכדו הרב אברהם קסטלניץ שליט"א). והנה הניגון (15-01) מושר ע"י החסיד ר' חיים שאול אייזנשטט, שמספר לפני כן שהוא זוכר איך שהיו שרים את הניגון במרוצה והיה לזה "געשמאק" מיוחד. (הניגון דומה מאוד לניגון קה ריבון המפורסם מחצה"ק וויז'ניץ, אך לא ידוע שום שייכות אליו בסלונים, ייתכן שהוא ידע והושפע מהניגון הוויז'ניצאי)

מכתבים למערכת

מכתב רב ערך מידידנו עוז החוקר הגדול הרה"ח ר' דוד מאיר רוס שליט"א

עם הוספות חשובות לניגונים שהוכאו בגיליון "עתיקין" 16 לחודש אלול שבע"ט

שבליה חלם שהוא בשמים ושכיבדוהו להתפלל מוסף ושם זימר ניגון זה.

אמנם מנכד הגאון בעל באר שמואל מאונסדארף זצ"ל שמעתי שמקובל במשפחתו שזקנים הרב מאונסדארף היה מזמר ניגון זה על זמירות שבת וששמע הניגון בצל רבו הקדוש מצאנו. ויש סמך לזה שהניגון עוד מצאנו כי הרה"ק ר' ישעי'לע מקערעסטיי זי"ע היה מזמר ניגון זה על מנוחה ושמחה [מפי הרה"ח הישיש ר' ישראל מאשקאוויטש ז"ל מלמד דרדקי שנים רבות בת"ת באבוב בעירנו ב"פ, מבאי ביתו], וסיפר הרה"צ ר' הערשל לנדא ז"ל נכדו של הרה"ק ר' ישעי'לע שכל מה שזימר זקינו היה ממה ששמע אצל רבו הקדוש מליסקא זי"ע והרי הרה"ק מליסקא היה נוסע לצאנו ונפטר בחיי הרה"ק מצאנו.

על הפאל הגבוה שמזמרים בק"ק פאפא ועוד שמעתי שהושר גם בפי חסידים מגאליציע שנסעו לשינאווא, וככל הנראה זה בבחינת יסוד הנופל לפרקים המובא ברש"י.

ממה שהביא בשם הרה"ח ר' חיים שטערן ז"ל נדמה לי שטעה המעתיק ומדובר בהרה"ח ר' אהרן שטערן ז"ל.

ג. ניגון מס' 10 רשום שהרה"ק מבאבוב זצ"ל הי"ד פתח דרך חדשה לחבר שירים עם גראמען, נדמה לי שאם כי אכן חידש ניגונים אף גראמען לפי דרכו בקודש, אמנם את הדרך לא חידש, כי כן נהגו הבדחנים מאז ומקדם, וכבר נהג כן זקינו הרה"ק מראפשיץ זי"ע לזמר חרוזים בגראממען ועוד מקובל עד היום ניגון אחד עם גראממען מהרה"ק מראפשיץ ווילסטו ביילטשע גוטע מעד. וגם הרה"ק ר' מנחם מענדל מווארקא זי"ע נהג כן.

רשום שהושר אצל זקנו [של הרה"ק מבאבוב] הרה"ק משינאווא זי"ע על אסדר לסעודתא ויש בזה ט"ס כי הרה"ק משינאווא היה דוד אביו של הרה"ק מבאבוב ולא זקינו כנראה נשמט התיבה "דודו" זקינו.

לכבוד מערכת עתיקין הי"ו ועל ראשם ועל צבאם ידידי זוכה ומזכה את הרבים ר' בנימין נויפעלד שיחי', כל הקוראים ונהנים יהי נועם ה' עליהם ויתברכו שנה טובה ומתוקה בתוך כלל ישראל.

בעת שיצא לאור קובץ החמשה עשר ברכתי ברכת הרואה וברכת הנהנין, ולא הספקתי לסדר מה שיש לי להעיר עד שמהרתם והוצאתם לאור גליון ששה עשר.

הנה כמה הערות חשובות על גליון [ט"ו] אחריהם יבואו הערות על הקובץ האחרון:

א. ניגון הרשום מספר 1 על הזמר של הרה"ק מקארלין אכסוף נועם שבת, כתבתם בשם הרה"צ הישיש מראחמסטריוקא ישלח לו השי"ת רפו"ש בקרוב, שהניגון מר' יוסל החזן בטאלנא ואח"כ בראחמסטריוקא, אכן כן שמעתי מבנו של אחד ממקורביו לפני שנים רבות, אמנם לאחרונה שאלתי לכמה מנכדיו הגדולים של הרבי שליט"א ואמרו לי שלא שמעו ממנו כדברים האלו ולא כיוצא בהם, ואם כי לא שמענו אינו ראיה, צריך לברר אם אכן ברור הדבר שכן יצא מפי אותו צדיק.

ב. ניגון הרשום מס' 4 ישמחו במלכותך, נרשמו שמועות והשערות שונות, קריאת הדברים עושה רושם שהניגון היה מיוחד לישמחו במלכותך ובמשך הדורות הושם על ידי רבני אונגארן שנסעו לשינאווא על אשת חיל, אמנם שמענו גם על משפחות מבית צאנו ושינאווא מגאליציע שהיו מזמרים הניגון על אשת חיל ובצפרא דשבתא היו שזמרו הניגון על חי השם.

על מקור הניגון שמעתי נוסח דומה למה שכתבתם מהרה"צ ר' אהרן אליעזר דייטש שליט"א בשם זקינו הרה"צ המפורסם מו"ה משה ארי' לעוו ז"ל שפעם בעת שהתפלל הרה"ק משינאווא זי"ע תפילת מוסף בש"ק זימר ניגון זה על ישמחו במלכותך, אחר התפילה ניגש אליו בנו הרה"ק ר' משה'לע זי"ע ושאלו מה זה, ענה לו הרה"ק משינאווא

מכתבים למערכת

המשך-

והוא היה מזמר ניגון זה על לכה דודי ואמר שהתפארת שלמה זימר ניגון זה על לכה דודי.

יש כמה ניגונים שמקובל שזימר אותם התפארת שלמה בנסיעותיו הידועים לצאנו והיו חסידי בית צאנו מזמרים ניגונים אלו עד היום הזה, גם ידוע, וכן כתוב בספרי תולדות התפארת שלמה שנכתב על ידי נכדיו שהיו רבנים חשובים, שהיה מזמר מניגוני החזן ר' אביש מאיר מצאנו - קראקא, ור' לייזער'קע פערלמוטטער מלאדז, ניגוני שני אלו היו מזמרים גם בצאנו. בלי מסורת אי אפשר להכריע מי קיבל ממי.

ניגון זה מזמרים גם חסידי סלאנים ומובא גם בנאטין של גשורי בחוברת של ניגוני סלאנים מס' 54 מפי ר' משה רוג'זינסקי, יתכן שניגון זה הוא מהניגונים שהביא אתו הרה"ק הדברי שמואל מסלאנים ז"ע לסלאנים מנסיעותיו לצאנו.

מהנכון להעיר שיש ניגון הדומה לניגון זה כשני תאומים שהושר אף הוא בקרב חסידי ראדומסק [לפי החשבון לכה"פ עוד מימי הרה"ק החסד לאברהם מראדומסק ז"ע] על אז ביום השביעי נחת (15-19-02) ועל קל אדון מצורף הקלטה (15-19-03) מניגון זה מפי הרה"ח ר' אברהם ישכר קראקאווסקי ע"ה מזקני חסידי ראדומסק על אז ביום השביעי.

ניגון זה הושר גם בפי חסידי ליובאוויטש, בספר הניגונים ליובאוויטש נדפסו הנאטין מניגון זה "ניגון צ"ד" מצורף הקלטה (15-19-04) מהרב שלום בער שניאורסון ע"ה נכד הצמח צדק, ומפי הרב ליפסקער ע"ה ששר כל ספר הניגונים בנעימות, גם בבתי ראנד הושר ניגון זה על יחדשהו בפי החסיד ר' אלישע לנדא מחסידי שינאווא ונמצא בילקוט הניגונים של ידידי הרב קלעצקין מספר 2, ניגון זה לימד הרה"צ ר' חיים מרדכי מנאדווארנא לחסידיו לקראת שבת אויפרוף של בנו אמנם אינו מסורת בית נאדווארנא מצורף גם הקלטה מהרה"ח ר' יואל קליין ע"ה מחסידי קאסאן - בעלז שמזמר הניגון.

מדי דברי בו אכתוב את תודתי על ניגוני לכה דודי כי אכן בשנים האחרונות בשטיבלך נשמעים ניגונים שאינם מתאימים ללכה דודי ולקבל שבת מלכתא ואקווה שזכות הרבים תלוי בו להחזיר עטרת השבת ליושנה לקבלה

יש מקום לשער שניגון זה הושר בשינאווא גם על "אין קצבה" כי כמה גדולים וצדיקים שנסעו הם או אבותיהם לשינאווא זמרו ניגון זה על אין קצבה, ה"ה צדיקי בית דעעש, הרב מפאפא זצ"ל, והרה"ק ר' יענק'עלע מפשעווארסק זצ"ל. [אצל הרה"ק מפשעווארסק היו מזמרים גם בסעודה שלישית של שבת על "שהשלום שלו"]. שמעתי מהרה"ח הישיש ר' נטע ליפשיץ מוויעליפאלי ז"ל שזקינו הרה"ק ר' יצחק מוויעליפאלי ז"ע הי"ד [בבחרותו הסתופף בצל הרה"ק משינאווא] היה מזמר שלום עליכם בניגון זה מדי שבת בשבתו.

ד. ניגון 16 מובא מעשה מהרה"ק ר' אברהם שלום מסטראפקוב ז"ע שהעיד על עצמו שחיבר הניגון לשם שמים ולכן התפרסם. מצורף הקלטה (15-16-01) שהקלטתי לפני כמה שנים מפי בנו של בעל המעשה ומספר לשונו של הרה"ק מסטראפקוב ששמע מאביו ז"ל ואמרתי לו ששמעתי נוסח אחר (אותו נוסח שנדפס בעתיקין) וענה לי הרי שמעתי המעשה מאבי ז"ל.

ה. ניגון 18 המפורסם על לכה דודי המיוחס לר' יוסל טאלנער הנני מצרף עוד הקלטה נדירה (15-18-01) מניגון זה מזקן אחד משרידי המנגנים מגאליציע שזכיתי להכיר, ויש בה פאל שנדמה לי שלא נמצא בנוסחאות השונות שהובאו בקובץ.

ו. ניגון 19 על לכה דודי מובא שלא ידוע מקור ברור לזה ויש שיחסו הניגון לצאנו, אכן כן היה מיוחס אצל חסידים שהתפללו בביהמ"ד של ר' מענדל ראנד בירושלים שנהגו בה מנהגי צאנו וראפשיץ, והובא בליקוט של ניגונים שזמרו בבתי ראנד שנקלט ונשמר לדורות על ידי ידידנו הרב יצחק פסח קלעצקין הי"ו מספר 153 (15-19-01). וכן בנאטין בכתב יד גשורי קובץ 24 מס' 62 רשום על ניגון זה שזה ניגון לשבת חסידי צאנו.

ניגון זה הושר גם בפי חסידי ראדומסק, הרה"ח ר' דוד קושיצקי מאושפיצין ז"ל, מחותנו הרה"ח ר' געציל אסובסקי ע"ה [רייפער] מקשאנוב ועוד, וסיפר ר' געציל ע"ה שהיו מזמרים ניגון זה בשטיבל של חסידי ראדומסק בעיר קשאנוב על תפילת גשם. שמעתי מהרה"צ נתן ענגלארד שליט"א נו"נ לצדיקי בית ראדומסק שבכפר חסידים גר נין התפארת שלמה מראדומסק בן אחר בן

<<

מכתבים למערכת

המשך -

המלכה לפי כבודה.

אצל מנגנים שזוכרים תנועה ולפעמים נעלם מהם מאיפה ומוסיפים עליהם.

תנועות מניגון זה מופיע בספר הניגונים **(16-01-01)** [ליובאוויטש] ומיוחס להאחים מסלאוויטא שזימרו בעת שלקו אותם בשנת תקצ"ט נכדי הרה"ק ר' פינחס מקאריץ זי"ע, בברסלב **(16-01-02)** מזמרים על ידי נפש ומיחסים להחסיד ר' סנדר מטראהוויץ תלמיד ר' נתן מברסלב ובסלונים מזמרים על מנוחה ושמחה **(16-01-03)** ואומרים שהושר בפי חסיד של הקוברינער שהיה בעל עגלה. מצורף הנוסחאות השונות.

בספר אהל שלמה ח"ב אות י"ט העתיק דברי הסופר ר' אהרן מארקוס ע"ה שהסתופף בצל התפארת שלמה ואלו דבריו:

לפני ימים הנוראים סדר את תפלותיו בקהל חסידיו משורריו, על כל אחד מן החסידים היה כעין חוב מוסרי ללכת אל החזן דמתא ללמוד ממנו ממיטב זמירותיו, ודקדקו עם הניגונים כחוט השערה שלא יאבד שום הגה קל מן הניגון... ואחרי אשר למדו היטיב ניגונים אחדים התאספו בכל יומא דפגרא בבית אחד מהם לזמר את הניגונים במקהלה ואחר נסעו לראדומסק עם סחורתם המנופה והנקייה ושמה סדרו את הניגונים מחדש לאזני הה"צ הר"ש זצ"ל והמלאכה נשלמה...

מדאגה בדבר פן יתרשלו החסידים בביתם מלמלא חובם זה, שלח הרבי ללאדז' בכל שנה, כששה שבועות לפני ימים הנוראים שני שליחים אשר יפקחו על עבודתם, גם חזנים רבים מן הנבחרים בימים ההם נמנו בין האדוקים והמחזיקים ברדאמסק.

מאלה האדוקים בהרבי ר' שלמה זצ"ל היו החזן מלאדז' המכונה ר' לייזערקע ז"ל והחזן ר' אביש מאיר ז"ל מקראקא, והמה גם היו הסוכנים הראשיים לניגוני ראדאמסק.. עכ"ד ודי בזה.

הארכתי יותר מדי כי האהבה מקלקלת השורה....

החותם בברכה ידידכם

דוד מאיר ישראל רוס - שירי דוד

ז. מס' 31 ניגוני סקולען מצורף **(15-31-02)** ניגון יודע בגוים מפ"ק כ"ק אדמו"ר מוה"ר ישראל אברהם זצ"ל, אגב ההקלטה שצירף על ניגון אחת שאלתי זה ממנו ולא מבעל נועם אליעזר.

מצורף גם **(15-31-04-02)** ניגון נכספה מפ"ק של הרבי זצ"ל ביארצייט השני של אביו הקדוש עם שיחת קדשו **(15-31-04-01)** על ניגוני אביו הנועם אליעזר בכלל [קצרה] ועל ניגון זה בפרט.

הניגון אסדר לסעודתא מזמרים גם על אזמר בשבחין ובמשך השנים חלו שינויים באופן שירת הניגון, מקור הניגון שמעתי מפי הגה"ח ר' בנציון פעלדמאן שליט"א ממאנסי ששמע מפ"ק אדמו"ר הנועם אליעזר שאמר לו "דאכט זיך מיר אז ס'איז פון אוסטראה" דהיינו גזע הרה"ק רב ייב"י מאוסטראה, מצורף הקלטה **(15-31-11)** מהנוסח המקורי של הניגון לפני שניתוספו לה "סקולענער קנייטשן" במשך השנים, הקלטה זו נעשתה בשנת תש"ל ע"י בן גיסו של הרב ישעיה פורטוגאל ע"ה אחיו הגדול של הנועם אליעזר זי"ע, המנגן מספר ששמע הניגון הן מדודו והן מאחיו הרב מסקולען מדובר בערך לפני מאה שנה! ושניהם שמעו הניגון מאביהם הגה"ח בעל שם ושארית ישראל ז"ל רבה של סקולען, לצערנו מחמת סיבות משונות ההקלטה בהברת הספרדים.

תמו ההערות על גליון 15

עתה אכתוב מלה על הניגון זכרינו לחיים של התפארת שלמה, רבים העירו וגם לא נעלם ממני מקצת בשעתו אבל לא הספיק הזמן לסדר הדברים בכתב כראוי לכן אכתוב בקיצור הניגון על זכרינו לחיים מיוחס להתפארת שלמה, ואכן ידוע ומקובל שהתפארת שלמה חיבר ניגונים ועדיין נמצא בידינו ניגונים רבים שחיבר, אמנם ידוע שזימרו גם ניגונים מרביתו הקדושים, וגם שהיו מביאים לו ניגונים החדשים לו והיה לו עבודה בזה, לכן אם המסורות המייחסות תנועות מהניגון לאחרים נכונים הם יתכן שתנועות אלו קדומות הם מצדיקים מדורות הקודמים ובמשך הדורות הוסיפו עליהם, דבר המצוי